

1953 9

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUM
KULTUURHARIDUSLIKE ASÜTUSTE PEAVALITSUS
KULTUURHARIDUSTÖÖ METOODILINE KESKKABINET

EESTI NSV RAHVALOOMINGU KESKMAJA

V. MEJEROVSKI

TÖÖ ETENDUSTE KÜLASTAJATEGA

TALLINN 1953

792

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUM
KULTUURHARIDUSLIKE ASUTUSTE PEAVALITSUS
KULTUURHARIDUSTÖÖ METOODILINE KESKKABINET

EESTI NSV RAHVALOOMINGU KESKMAJA

V. MEJEROVSKI

TÖÖ ETENDUSTE
KÜLASTAJATEGA

TALLINN 1953

Originaali tiitel:

V. Мееровский

Работа со зрителем спектаклей театральной самодеятельности
Москва, 1952

(Всесоюзный Дом народного творчества имени Н. К. Крупской)
На эстонском языке

ARHIIVKOGU

Toimetaja H. Kulbok.

Tehniline toimetaja A. Sepp.

Ladumisele antud 26. V 1953. Trükkimisele antud 13. VII 1953. Trükiarv 3000. Paber 62×88, 1/16. Trükipoognaid 2,5. Arvutuspoognaid 2,2. MB-09332. Tellimise nr. 2781. Trükikoda „Kommunist“, Tallinn, Pikk tän. 2.

Tasuta.

SISSEJUHATUS

Näitering õpib uut näidendit. Palju õhtuid pühendavad ringi liikmed armastatud huvialale ja iga prooviga saab tulevase etenduse idee üha selgemaks.

Töö läheneb lõpule. Viimasel, peaproovil on uus lavastus klubi juhtkonna ja ühiskondlike organisatsioonide esindajate poolt läbi vaadatud ja lubatud ettekandmisele. Saabub esietenduse päev. Klubisette tuleb külastaja.

See päev on näiteringile tähtsaks sündmuseks. Õhtul kogunevad pühapäevarõivais, elevuslikus meeleolus inimesed klubisse. Etenduse külastamine on iga inimese elus rõõmustav sündmus, mis nii klubi juhtkonda kui ka näiteringi kohustab külastajatega kohtumiseks hoolikalt ette valmistuma.

Ometi on veel klubisid, kus töö külastajatega toimub halvasti, vahel aga puudub hoopis. See annab end negatiivselt tunda etenduse mõjulepäasevuses, kahandades ta ideelist ja kunstilist kõlavust, raskendades näiteringil teha viljakandvat tööd.

Etenduse külastajatega tehtava töö alahindamine tuleb lõpetada. Klubitöötajad, näiteringide juhid ja liikmed peavad selgemini nägema selle töö ülesandeid ja sisu, ta vormide kogu mitmekesust.

Käesolev brošüür seab endale ülesandeks äratada tähelepanu näiteringide etenduste külastajatega tehtava töö eluliste küsimuste vastu ja kätte näidata teid selle töö praktiliseks teostamiseks.

ETENDUSTE KÜLASTAJATEGA TEHTAVA TÖÖ ÜLESANDED.

Nõukogude teatril on rahva kommunistlikus kasvatamises tähtis osa. Innustatud kõrgetest patriootilistest ideedest, kujutab ta eredas kunstiliste kujundite vormis nõukogude inimeste mitmekülgset elu, kes Lenini-Stalini partei juhtimisel ehitavad kommunismi. Maailma parim teater — nõukogude teater — on meie rahva aktiivne abistaja tema võitluses inimkonna õnne eest, rahu ja demokraatia eest kogu maailmas.

Pidev hoolitsus partei, valitsuse ja isiklikult seltsimees Stalini poolt on tinginud nõukogude teatri ja isetegevuslike näiteringide tormilise õitsengu. Nad kasvavad ja arenevad ÜK(b)P Keskkomitee poolt ideoloogiliste küsimuste kohta tehtud ajalooliste otsuste alusel.

Nõukogude teatritegelased on väsimatud oma püüdes viia täielikult ellu partei ja rahva nõudmised — «luua kujukaid, kunstilises mõttes täisväärtuslikke teoseid nõukogude ühiskonna elust, nõukogude inimestest... kajastada näidendeis ja etendustes nõukogude ühiskonna elu selle lakkamatus edasiliikumises, igati kaasa aidata nõukogude inimeste nende parimate iseloomujoonte edasisele arenemisele, mis ilmneseid erilise jõuga Suure Isamaasõja ajal. Meie näitekirjanikud ja režissöörid on kohustatud aktiivselt osa võtma nõukogude inimeste kasvatamisest, vastama nende kõrgeile kultuurinõudeile, kasvatama nõukogude noorsugu, kes on südi, elurõõmus, ustav kodumaale ja veendunud meie idee võidus, kes ei kardata takistusi ja on võimeline võitma igasuguseid raskusi. Ühtlasi on nõukogude teatri ülesandeks näidata, et need omadused pole omaised mitte üksikuile, valitud inimestele, kangelastele, vaid paljudele miljonitele nõukogude inimestele».*

* ÜK(b)P Keskkomitee otsused «Ajakirjadest «Zvezda» ja «Leningrad», «Draamateatrite repertuaarist ja abinõudest selle parandamiseks», «Kinofilmist «Suur elu» ja «V. Muradeli ooperist «Suur sõprus»». Tallinn, Eesti Riiklik Kirjastus, 1951, lk. 11.

ÜK(b)P Keskkomitee otsused ajakirjadest «Zvezda» ja «Leninigrad», draamateatrie repertuaarist, kinofilmist «Suur elu» ja V. Muradeli ooperist «Suur sõprus», parteilise ajakirjanduse arvustavad artiklid kriitikute-antipatriootide rühma vastu paljastavad neid, kes püüdsid mürgitada meie kunsti apoliitilisuse, ideetuse ja formalismi mürgiga.

Tänu partei targale juhtimisele elavad nõukogude näitekirjandus ja teater üle uut tormilist arenguperioodi. Iga aasta on tähistatud uute edusammudega. Nii teatrites kui ka isetegevuslikes näiteringides on paranenud repertuaar, tõusnud lavastuste kvaliteet, kasvanud kunstimeisterlikkus.

Oskus laval esile tuua nõukogude inimese paremaid iseloomujooni, sügavalt ja sisukalt näidata sotsialistliku ühiskonna elu selle lakkamatus edasilükkumises kommunismi poole — see on viimaseil aastail lavastatud näidendite iseloomustav joon.

Repertuaar on näiteringi eduka loomingulise tegevuse aluseks. Küllastaja armastuse ja tunnustuse on võitnud just need loomingulised kollektiivid, kes näitavad oma lavadel kõige eredamalt kaasaegset elu, kujutavad igakülgset nõukogude inimese rikkalikku vaimset maailma.

Näiteringi repertuaar määrab kindlaks ka küllastajaga tehtava töö kvaliteedi. See töö võib tuua kasu üksnes sel juhul, kui näidend ja lavastus vastavad kõrgetele nõuetele, mida esitavad kunstile partei ja rahvas. Autoriteedi küllastajate hulgas võidab üksnes see näitering, kes püüab näidendi sisu võimalikult täiuslikumalt ja sügavamalt lahti mõtestada.

Kohtumine küllastajaga on vastutusrikas eksam, mis kroonib näiteringi poolt näidendiga tehtud tööd. Kas näidend on valitud õigesti? Kas on õigesti edasi antud tema sisu? Kas on sügavalt lahti mõtestatud tema idee? Kas tegelaskond on oma loominguliste ülesannetega toime tulnud?

Lõpliku vastuse kõigile neile küsimustele võib anda üksnes esietendus. Viimane on näidendi lavastamisel tehtud kestva ja visa töö tulemuste kontrolliks. Vaatesaali reageerimine etenduse ajal — naer, aplaus, etenduse tähelepanelik või mittetähelepanelik jälgimine — see ütleb kollektiivile ilma sõnadetagi suurepäraselt, kas uus lavastus on leidnud küllastajate poolt õige vastuvõtu. Vaatesaali reageerimise jälgimine, selle arvestamine, kuidas küllastajate poolt üks või teine stseen vastu võeti, võimaldavad näitejuhil teha lavastuses vajalikke parandusi.

Küllastajate tähelepanu puudumine, iseloomustav «kõhatamine» mõnede stseenide ettekande ajal tunnistavad, et need stseenid on viimistlemata.

Pingeline tähelepanu ja täielik vaikus saalis tähendab, et külastajad on episoodist haaratud ja nad elavad kaasa näidendi kangelaste tunnete ja mõtetele.

K. S. Stanislavski kirjutab, et «tõeline erutus, mis tekib külastajas spontaanselt nagu elav tunne, — see on publiku poolt kõige väärtuslikum reageerimine. Selle poole peab alati püüdma nii näitleja kui ka näitejuht. See on väärtuslikum naerust, väärtuslikum kõige vaimustatumast aplausist».*

Etendusel võib ootamatult ilmnedä, et mõned stseenid on omandanud niisuguse kõlavuse, mis on vastuolus näitejuhi kavatsusega: tõsisel hetkel publik naerab, see episood aga, mis taotleb koomilise efekti saavutamist, ei kutsu esile ainustki naer-ratust. Selle põhjuseks võib olla näitejuhi eksimus, kes on stseeni ebaõigelt lahendanud, või vääär käitumine mõnede enda suhtes vähenõudlike näitlejate poolt, kes efekti taotlemise eesmärgil hülgavad elutõe.

Ainult ettekande ajal saab näitejuht kontrollida etenduse rütmi: näha, missugused stseenid möödusid loiuult, mitte küllalt aktiivselt või, vastupidi, ülearuse kiirustamisega, mis takistas kangelaste mõtete ja tunnete esiletoomist.

Näitejuht peab nägema enda poolt lavastatud näidendit vaatesaalist. See võimaldab kindlaks määrata külastajate suhtumist laval toimuvasse, hinnata iga osatäitja lavalist käitumist, märgata olemasolevaid puudusi, et kõrvaldada need edaspidi täiendavate proovide ja osatäitjatega peetavate vestluste teel. Sellepärast ongi äärmiselt ebasoovitav, et näitejuht ise näidendis kaasa mängib, kuna sel juhul puudub tal võimalus kontrollida oma tööd vaatesaalist.

Külastajate reageerimine etendusele osutab näitejuhile olulist abi. Kuid ta ei tohi toetuda üksnes näidendi vastuvõtule külastajate poolt.

Sellele viitab õigusega Nõukogude Armees Keskteatri peanäitejuht, NSV Liidu rahvanäitleja A. D. Popov. Ta kirjutab: «Meie nõukogude rahvas on erakordselt lõbus, elurõõmus teatrikülastaja... Selle järgi, kui tormiliselt reageerib naeruga vaatesaal, teevad näitlejad järelduse, et etendusel on menu, et näidend ja näitlejate mäng publikule meeldisid. Kuid etenduse lõpul, nii öelda «riietehoiu juures», ilmneb sageli arusaamatus. Külastaja, kes on etenduse ajal hästi ja heasüdamlikult naernud, lausub täiesti ootamatult: «pole suurem asi» või «tühine asjake» või

* Горчаков, Н. Режиссерские уроки К. С. Станиславского. М., «Искусство», 1950, стр. 74.

«kehvalt mängivad!». Kuid enamaltjuhult näitleja neid hinnanguid kahjuks ei kuule. Tekib selline mulje, et külastaja on viinud oma reageerimisega näitleja eksiteele. Tegelikult pole külastaja milleski süüdi. Ta lihtsalt reageeris vahetult laval toimuvale, usaldades näitekirjanikku ja teatrit, arvates, et lõpptulemusena viivad teater ja näitlejad teda tõsiste ja sügavate järeldusteni elu kohta. Kui aga seda ei juhtu, võtab külastaja kokku oma lõppmulje ja teeb otsuse. Sellepärast on joondumine teatrisaali naeru kui näitleja mängu hindamise ainukese kriteeriumi järgi näitlejale kahjulik.»*

Samasugust mõtet väljendab ka Jevgeni Vahtangovi nimeelse teatri näitejuht, VNFSV rahvanäitleja B. E. Zahhava: «Etenduse edu tervikuna ei ole määritletav nende momentide summaga, mis kutsuvad esile külastajate heakskiidu. Juhtub, et teatrikülastaja reageerib näidendi kestel tormiliselt üksikuile momentidele, aplodeerib etenduse ajal üksmeelselt ja naerab palju, kuid etenduse lõpus räägib: «Ei tasanud vaadatagi.»**

Ükski loominguuline kollektiiv, kes tahab luua kõrgeideelist, kunstiliselt täisväärtuslikku lavastust, ei tohi piirduda üksnes tähelepanuga publiku vahetule reageerimisele, vaid ta peab püüdma kuulda saada külastaja sõna, mis sisaldab selge ja printsiipiaalse kriitilise hinnangu tehtud töö kohta.

Kriitika ja enesekriitika on nõukogude ühiskonna võimas edasiiviiv jõud. Printsiipiaalne kommunistlik kriitika ja enesekriitika aitavad vältida üksikuid vigu ja puudusi töös. Ilma oma töö kriitilise hindamiseta ei saa näitekollektiiv edukalt areneda. Sõnavõtud ajakirjanduses, spetsiaalselt organiseeritud etenduse arutluskoosolekud ja külastajate konverentsid soodustavad kollektiivi kasvu, võimaldavad tema liikmetel õigesti hinnata oma töö tulemusi, kasvatavad õiget, parteilist seisukohta kunsti suhtes, arendavad kunstimaitset.

Loomingulised arutluskoosolekud rikastavad ideeliselt nii esinejaid kui ka külastajaid. Nad aitavad õigemini hinnata kunstialaseid nähtusi, paremini mõista kunsti tähtsat kasvatavat osa, sügavamini aru saada näidendi ideest ja kujudest, tema kunstilistest iseärasustest.

Arutluskoosolekud harjutavad külastajaid sügavamalt näidendit kriitiliselt hindama. Avaliku esinemise puhul ei saa enam piirduda sõnadega «meeldib» või «ei meeldi». Siin tuleb anda hinnang näitejuhi kavatsusele, analüüsida osatäitmist tegelaste

* Попов, А. Д. Искусства великой эпохи. — В сборнике «Работа режисера над советской пьесой», М., «Искусство», 1950, стр. 24.

** Захава, Б. Е. Выводы из опыта. — Там-же, стр. 87.

poolt. See kõik nõuab arutluskoosolekutel või külastajate konverentsidel esinejailt läbimõeldud ja põhjendatud argumente.

Kuid sellega veel ei piirdu külastajatega tehtav töö. Kollektiivil pole üksnes tarvis kuulda saada külastajate kriitilist hinnangut, vaid ta peab omakorda osutama neile tõhusat abi näidendi mõistmisel. Selleks aitavad kaasa niisugused töövormid, nagu sissejuhatav sõnavõtt etenduse eel, etenduse juurde kuuluv näitus, sõnavõttud ajalehtedes ja raadios, loengud, vestlused ja ettekanded näidendist ja tema autorist.

Hoolitsus etenduse õige kõlavuse ja oma külastajate eest kohustab näiteringi ja klubi juhtkonda osutama tõsist tähelepanu tingimustele, millistes tuleb ringi liikmetel esineda. Etenduse mõjulepääsevus alaneb tunduvalt, kui etendus toimub ebasoodsates tingimustes, kui mitmesugused korratused viivad külastaja tähelepanu lavalise tegevuse arenemisest kõrvale.

Klubitöötajate kohuseks on teha kõik võimalik, et külastajad oleksid rahul mitte üksnes etendusega, vaid ka saalis, jalutusruumis ja riiehoius valitseva korraga. Hoolitsus külastajate mugavuse eest on etenduse normaalse toimumise vältimatuks tingimuseks.

Töö külastajaga on lahutamatu osa kogu klubilise asutuse poolt tehtavast kultuurharidustööst. Näitering ei saa töötada väljaspool üldist tööplaani. Rahvamaja, klubi või kultuurimaja juhtkond ei või uue etenduse lavaletoomist pidada näiteringlaste eraasjaks. Iga uus lavastus on klubi elus suureks sündmuseks, selleks tuleb hoolikalt ja põhjalikult ette valmistada. Etenduse edust on võrdselt huvitatud nii näiteringlased kui ka klubi töötajad.

Töö külastajaga peab omandama klubi tegevuses kindla koha. Selle töö tõeline hoogsus on selle üheks näitajaks, kuivõrd edukalt rahuldab klubi töötajate vaimseid tarbeid.

Sellised on üldjoontes külastajatega tehtava töö ülesanded. Vaatleme üksikasjalisemalt selle töö sisu.

NÄITERINGI TÖÖ KRIITILINE HINNANG.

Suur Stalin õpetab: «Kui me oma töös esinevaid puudusi ja vigu avalikult ning ausalt, nagu bolševikele kohane, ära ei märgi ja esile ei too, siis suleme endale edasipääsutee. Meie aga tahame edasi jõuda. Ja just sellepärast, et me tahame edasi jõuda, me peame endale üheks tähtsamaks ülesandeks seadma

ausa ja revolutsioonilise enesekriitika. Ilma selleta pole edasilikumist. Ilma selleta pole arenemist.»*

Kommunistlik kriitika ja enesekriitika etendavad nõukogude kunsti arenemises otsustavat osa.

Partei Keskkomitee mõistis karmilt hukka helilooja V. Muradeli ooperis «Suur sõprus» leiduvad formalistlikud vead. Kommunistlik kriitika abistas heliloojat. Tema poolt hiljem loodud massilaule «Rahvusvahelise Üliõpilasliidu hümn» ja «Moskva-Peking» lauldakse praegu kõigis maades ning nad aitavad kaasa võitlusele rahu ja demokraatia eest.

Partei võttis terava ja printsipiaalse kriitika alla D. Šostakoviči eksimused. Helilooja oskas õiglasest kriitikast endale õpetust võtta. Tema poolt hiljem loodud helitööd — muusika kinofilmidele «Kohtumine Elbel» ja «Berliini langemine», samuti kantaat «Laul metsadest» — tõendavad ilmekalt andeka helilooja loomingulist tõusu, kes oskas parteilise kriitika abil vabaneda formalismi huktavaist kammitsaist.

Asetleidnud vigade kriitika on etendanud viljastavat osa kogu nõukogude kunsti arenemises. ÜKP Keskkomitee ajaloolised otsused ideoloogilistes küsimustes ning partei ajakirjanduse sõnavõttud on esile kutsunud nõukogude kirjanduse ja kunsti uue võimsa õitsengu, mis on avaldunud rohkearvuliste silmapaistvate sotsialistliku realismi teoste loomises sõjajärgseil aastail, mis on kõrgeideelised ja kõrge kunstiväärtusega, rikkad sisult ja eredad vormilt ning aitavad aktiivselt kaasa kommunismi ehitamisele.

Isetegevuslik näitering on kohustatud erksalt suhtuma kriitikasse, võtma sellest õpetust, parandama visalt ja operatiivselt kõik oma puudused ja vead. Õiges kommunistlikus suhtumises kriitikasse peitub näiteringi eduka töö pant.

Kõik sõnavõttud kohalikus ajakirjanduses, nii trükitud ajalehtedes kui ka seinalehtedes, peavad saama kollektiivi tõsise arutluse objektiks. Iga ajakirjanduses ilmunud märkust tuleb tõsiselt arvestada, see üksikasjaliselt läbi arutada ja tarvitusele võtta konkreetsed abinõud puuduste kõrvaldamiseks lavastamisel olevas näidendis ja edasises töös uute lavastustega.

Kriitilise hinnangu näiteringi tööle võib saada ka etenduse arutluskoosolekul, samuti spetsiaalsetel külastajate konverentsidel.

Etenduse arutluskoosolek võib toimuda kahel korral: enne esietendust, selle vastuvõtmisel komisjoni poolt ja pärast kaht-

* J. V. Stalin. Teosed, 10. kd., lk. 321.

kolme etendust, kus arutluskoosolekust võtab osa laiem külastajate ringkond.

Etenduseks küpse lavastuse vastuvõtmine komisjoni poolt peaproovil on kohustuslik. Komisjoni koosseisu kuuluvad kohalike partei-, ametiühingu- ja kommunistliku noorsooühingu organisatsioonide esindajad, klubilise asutuse juhatus (nõukogu). Soovitav on kutsuda isetegevuskollektiivide lavastuste vastuvõtmisele kohalike teatrite töötajaid, kes võivad osutada näiteringidele loominguulist abi. Arutluskoosoleku tulemusena peab vastu võetama otsus selle kohta, kas näidendit võib lubada ettekandele.

Lavastuse vastuvõtmise juures tehtud märkused toovad kollektiivile ja näitejuhile suurt kasu, aidates parandada lavastuses leiduvad vead, kõrvaldada puudused.

Lavastuse vastuvõtmise juures viibinud isikuid on soovitav kutsuda järgnevale arutluskoosolekule, mis toimub koos külastajatega.

Arutluskoosolekut külastajate osavõtuga on parem korraldada kohe pärast etenduse lõppu, või kui aeg osutub selleks ebasoodsaks, etendusele järgnevatel päevadel. Mingil juhul ei sobi arutluskoosolekut edasi lükata pikemaks ajaks, kuna etenduse hinnangu andmiseks on suur tähtsus muljete värskusel.

Arutluskoosoleku päev ja kellaaeg tuleb külastajatele eriteadaannete kaudu varakult ja laialdaselt teatavaks teha.

Arutluskoosolekut on kõige parem alata etenduse kohta koostatud ettekandega. On hea, kui seda teeb keegi lavastuse vastuvõtukomisjoni liikmetest, kel on selleks kõige parem ettevalmistus. Ettekanne peab sisaldama näidendi lühikese analüüsi, etenduse ideelise suuna, näitejuhi ja tähtsamate osade kehastajate töö hinnangu.

Ettekanne ei tohi olla pikk. Poolest tunnist piisab, et etendust lühidalt ja selgelt iseloomustada.

Pärast referenti esinevad külastajad oma märkustega nende poolt nähtud etenduse kohta.

Arutluskoosolekut võib korraldada ka teisest põhimõttest lähtudes. Ettekande asemel kuulatakse ära etenduse lavastaja sissejuhatav sõnavõtt. Lavastaja jutustab oma suhtumisest näidendisse, mõtestab lahti lavastuse idee, näitab millised ülesanded töös näidendiga kollektiivi ees seisid.

Külastajad oma sõnavõttudes võivad võrrelda lavastaja kavatsust selle lavalise kehastamisega. Neil on võimalused otsustada, kuivõrd täiuslikult on lavastaja plaan ellu viidud.

Arutluskoosolekust osavõtjad aitavad oma kriitiliste sõnavõttudega kollektiivil ja tema kunstilisel juhil kahtlematult õigesti hinnata oma töö tulemust.

Võib juhtuda, et esimesed arutluskoosolekud ei ole küllaldaselt aktiivsed. Oskust etenduse analüüsimiseks ei omandata kohe. Arutluskoosolekute süstemaatiline organiseerimine ja läbiviimine muudavad neid aktiivsemaks ja sisukamaks.

Arutluskoosoleku lõpus võivad sõna võtta näidendi tegelased.

Tähtis on, et koosoleku juhataja teeks lõpuks kokkuvõtte ja üldise järelduse — üldise arvamuse nähtud etenduse kohta.

Kül last a j a t e k o n v e r e n t s võib hõlmata mitut, viimase aja kestel lavastatud näidendit.

Kül last a j a t e k o n v e r e n t s i d e teemad võivad olla mitmesugused: «Tänapäeva kangelase — kommunismi ehitaja kuju», «Nõukogude näitekirjandus võitluses rahu eest», «Nõukogude näidend rahvamaja laval», «A. N. Ostrovski näendid isetegevuslaval», «Kokkuvõtted kollektiivi tööst möödunud aasta kestel» jne.

Võib korraldada konverentse ka mitme kollektiivi etenduste arutlemiseks. Näiteks Moskvas korraldati 1951. aastal nõukogude autorite kaheteistkümne näidendi ülevaatus, mida olid lavastanud pealinna kõrgemate õppeasutuste isetegevuslikud näiteringid. Lõpptulemuste kokkuvõtmiseks toimus ühendatud loominguline konverents.

Konverentsist või arutluskoosolekust osavõtjal on suur kasvatuslik tähtsus. Nende süstemaatiline korraldamine tugevdab sõbralikke suhteid näiteringi ja kül last a j a t e v a h e l , a i t a b k a a s a n ä i t e r i n g i t ö ö p a r a n d a m i s e k s .

Kül last a j a t e a r v a m u s t n ä i t e r i n g i u u e l a v a s t u s e k o h t a a i t a b s e l g i t a d a k a «kül last a j a t e a n k e e t » , m i s s i s a l d a b r e a l o o m i n g u l i s e j a o r g a n i s a t s i o o n i l i s e i s e l o o m u g a k ü s i m u s i (v a a t a l k . 13) .

Ankeedi planketid tehakse valmis varakult. Iga küsimuse järele tuleb jätta koht vastuse jaoks.

Täitja nime märkimine ankeetlehele ei ole kohuslik.

Ankeetlehed tulevad kül last a j a i l e k ä t t e a n d a e t e n d u s e l e t u l e k u l , e t n a d v ö i k s i d s e a l e s i t a t u d k ü s i m u s t e g a t u t v u d a v a r e m , e n n e e t e n d u s e a l g u s t . J a l u t u s r u u m i o n s o o v i t a v p a i g u t a d a l a u d k i r j u t a r v e t e g a j a k i n n i t a d a s e i n a l e s p e t s i a a l n e a n k e e t i d e k a s t .

Jäägugi osa ankeete täitmata, kuid isegi need, mida näitering ja rahvamaja saavad, aitavad parandada tööd.

Üks kül last a j a g a t e h t a v a t ö ö l i i k i d e s t o n « a r v a m u s t e r a a m a t » . S e e p e a b a l a t i o l e m a j a l u t u s r u u m i s , n ä h t a v a s k o h a s , e t i g a l k l u b i - k ü l l a s t a j a l o l e k s v ö i m a l u s t e h a s i n n a o m a m ä r k u s i e t e n d u s e v ö i k l u b i t ö ö k o h t a .

KÜLASTAJATE ANKEET

K ü s i m u s e d	V a s t u s e d
1. Teie hinnang etendusele. Missugused on Teie arvates head küljed ja missugused puudused?	
2. Kes osatäitjaist meeldis Teile kõige rohkem? Missugused on Teie soovid osatäitjate suhtes?	
3. Missugune on Teie hinnang etenduse lavakujundusele?	
4. Teie arvamus repertuaarist. Kas Teie kiidate heaks käesoleva näidendi valiku?	
5. Teie ettepanekud klubi (rahvamaja) kunstilise isetegevuse töö kohta.	
6. Teie sünniaasta.	
7. Haridus.	
8. Elukutse või eriala.	

«Arvamuste raamatus» ei ole külastajate märkmed piiratud küsimustikuga ja võivad seetõttu käsitleda laialdasemat teemade valdkonda.

Kriitika osutub efektiivseks ja toob reaalselt abi, kui näiteringi liikmed ja juht võtavad avaliku arvamuse häält erksalt kuulda ja püüavad visalt ellu viia väärtuslikke märkusi, mis on leidnud avaldamist ajakirjanduses, arutluskoosolekutel ja konverentsidel, ankeetlehtedel ja arvamuste raamatuis.

Praeguse ajani võib veel kohata üksikuid näiteringide juhte ja liikmeid, kes ei armasta kriitikat. Need inimesed on valmis kriitilised märkused ära kuulama, tegema näo, et on nendega päri, uhkeldama kahe-kolme tühise lausega kriitika kasulikkusest. Tege-likult aga ignoreerivad nad igati kriitikat, kardavad seda. Tunnus-tades sõnadega kriitika õigsust, ei võta nad etenduses siiski ette ühtki parandust, ei tee isegi katset puuduste kõrvalda-miseks.

Tähelepanelik suhtumine kriitikasse, oskus võtta sellest õpetust, on näitajaks, et kollektiiv ja tema juht saavad oma ülesannetest õigesti aru. See aitab meil auga täita kõik partei ja rahva poolt esitatud nõuded kunstilise isetegevuse kohta.

AJAKIRJANDUS.

Nõukogude ajakirjandus pühendab kunstilisele isetegevusele tõsist tähelepanu, tutvustab külastajaid perioodiliselt näiteringide loomingulise eluga, nende plaanidega, tööga uute lavastuste kallal, ülevaatuste käiguga.

Ajalehtedes avaldatud kriitilised artiklid aitavad külastajail ja isetegevuslastel näiteringi tööd õigesti hinnata.

Külastajatega tehtavas töös kuulub ajakirjandusele üks juhti-vamaid kohti.

Klubi ja näitering peavad pidama alalist sidet oma ettevõtte või asutuse seinalehe toimetuse kolleegiumiga, ent samuti rajooni-lehtede toimetustega ja õigeaegselt informeerima neid näiteringi tööst: repertuaariplaanidest, uute näidendite lavastamisest, kõigist tähtsamaist sündmustest näiteringi elus, mis pakuvad ühiskond-likku huvi.

Enne uue näidendi lavaletoomist on otstarbekohane, et näite-ringi juht paigutaks lehte lühikese artikli ettevalmistusel olevast lavastusest koos oma loomingulise kavatsuse lühikese kirjeldusega.

Ka näiteringi oma seinaleht võimaldab külastajail ja ringi liik-metel avaldada oma mõtteid näiteringi tööst ja tema lavastus-test.

Seinaleht tuleb välja panna jalutusruumi, et seda võiksid lugeda kõik külastajad. Etenduse külastajate kaastöö seinalehele on kõigiti soovitatav.

Seinalehes avaldatud artiklid peavad käsitlema näiteringi tege-vuse olulisi küsimusi: kriitiliselt hindama uusi etendusi, jutustama näidendi kallal töötamise printsiipidest, õppe-kasvatustöö metoo-

dikast, esile tõstma paremaid inimesi, julgelt ja resoluutselt paljastama puudusi.

Samuti peab seinaleht reageerima tähtsamatele sündmustele nõukogude kunsti, dramaturgia ja teatri elus. Rea isetegevuskollektiivide — Gorbunovi nimelise Kultuuripalee, tehase «Kompresor» klubi (Moskvas) ja teiste — seinalehtede töökogemused on tõendiks sellise töö viljakusele.

Selleks, et kindlustada huvitava ja sisult mitmekesise seinalehe perioodilist väljaandmist, tuleb valida kollektiivi liikmete ja klubi aktiivi hulgast toimetuse kolleegium. Ette valmistades seinalehe järjekordset numbrit, tuleb koostada varakult kava ja ära tähendada artiklite ja sõnumite autorid.

Toome näitena A. Surovi näidendi «Roheline tänav» esietenduseks mõeldud seinalehe näidis-kava.

1. Artikkel: «Meie ajal viivad kõik teed kommunismile» (autor — näiteringi juht).

2. Artikkel: «Anatoli Surovi näitekirjandus» (autor — raamatukogu juhataja).

3. Artikkel: «Nõukogude näitekirjandus võitluses kommunismi eest» (autor — keskkooli kirjandusõpetaja).

4. Sõna on osavõtjail — lavastuse tegelaste lühimärkmeid oma osadest.

5. Sõna on külastajatel — kriitilisi märkmeid näiteringi viimastest lavastustest.

6. Artikkel näiteringi paremaid liikmeid.

7. Informatsioon lähemas tulevikus kavandatavaist etendustest ja eelseisvast tööst uue lavastuse kallal.

Kui on olemas fotosid, siis on soovitatav paigutada seinalehte pilte lavastuse üksiktseenidest ja proovidest.

SÕNAVÕTUD JA ESINEMISED RAADIOS.

Radiofitseerimise määratusuured edusammud meie maal, raadio-translatsioonivõrgu võimas kasv linnades ja maal võimaldab käsitada ka raadioülekandeid nagu üht külastajaga töötamise viisi, mis on täiesti kättesaadav tunduval osale isetegevuskollektiividest.

Raadio võimalused on ammendamatud. Külastajaga tehtavas töös on see üks massilisemaid vahendeid. Esinedes raadios pöördume me mitte üksnes klubi külastajate, vaid ka nende inimeste poole, kelledele tuleb etenduse vastu huvi äratada ja kultuuritöösse kaasa tõmmata.

Näiteringi populariseerimise viisid raadio abil on mitmesugused: informatsioon näiteringi tööst kohalike teadete osas, etenduse päeva ja kellaaja kuulutamine; ringijuhi esinimine teadaandega uuest lavastusest, mis on täiendatud uue etenduse ideelist suunda kõige kujukamalt iseloomustavate stseenide ettekandmisega mikrofone ees; etenduse montaaž.

Ülekande piiratud aeg ja raadioetenduse spetsiifika, kus ainult kuuleb näidendi teksti, kuid ei näe osade täitjaid ega dekoratsioone, nõuavad näitejuhilt montaaži koostamisel küllaltki suurt tööd näidendi kallal.

Ettekandmiseks raadios tuleb valida kõige olulisemad stseenid ja ette valmistada vajalik selgitav tekst: lühike jutustus näidendi sündmustest, mis on montaažist välja jäänud, koha ja aja iseloomustus. Peale selle on raadiokuulajatele tarvis seletada kõike, mida ta peab teadma, kuid ei saa näha: tegelaste ilmumine ja lahkumine, kõige olulisem tegevus jne. Neil juhtudel võetakse montaaži tavaliselt sisse autori remärke.*

Selgitava teksti lugemine nõuab montaaži tegelaste koosseisu täiendamist spetsiaalse isiku — jutustaja näol.

Kogu montaaž ja selgitav tekst peab olema varakult valmis kirjutatud, kinnitatud ja hoolikalt ette valmistatud.

SISSEJUHATAV SÖNAVÖTT ETENDUSE EEL.

Sissejuhatav sõnavõtt enne etendust aitab külastajal paremini aru saada näidendi sisust, sügavamalt mõista näidendi ideed. Ta on nagu ettevalmistus etenduse tajumiseks.

Enne A. Surovi näidendite «Roheline tänav» ja «Koit Moskva kohal» etenduste algust on soovitatav keskenduda külastaja tähelepanu probleemile uue võitlusest vanaga, rõhutada tootmisnovaatorite, aktiivsete kommunismiehitajate suurt ümberkujundavat osa.

Enne K. Simonovi näidendi «Võõras vari» ja A. Šteini näidendi «Au seadus» etenduste algust tuleb jutustada nõukogude inimeste tulisest patriotismist, meie kodumaa teaduse prioriteedist, võitlusest võõra ideoloogia, kõigi kapitalistliku Lääne ees lõimitamise avaldumiste vastu.

* Autori näpunäited lavastajale, kunstnikule või osatäitjale. Trükitud näidendites eraldatakse remargid alati eri šriftiga, mõned aga pannakse sulgudesse.

Raadioetenduse montaaži iseloom on hästi tuntud keskraadiosaate kuulajale, mida antakse edasi rubriigi all: «Teater mikrofone ees».

A. Korneitsuki komöödia «Lodjapuusalu» ja N. Djakonovi komöödia «Pulmad kaasavaraga» (A. Glebovi autoriseeritud tõlkes) jutustavad kolhoosiküla tänapäevast, näitavad eesrindlike kolhoosnike sotsialistliku teadvuse kasvu, nende leppimatust paigaltammumise ja konservatismi vastu, vankumatut püüdlust sammuda edasi kommunisti poole. Sellest kõigest ongi soovitatav rääkida sissejuhatavas sõnavõtus enne näidendite «Lodjapuusalu» ja «Pulmad kaasavaraga» etendust.

Reas nõukogude näitekirjanike teostes toimub tegevus kapitalistlikes maades (B. Lavrenjovi «Ameerika hää!», N. Pogodini «Missuuri valss», V. Sobko «Teise rinde taga», ühevaatuselistest näidenditest J. Nikulini ja A. Kepinovi «Florida nr. 306», A. Uljaninski «Kõige kallim» jt.).

Lühike jutustus rahu ja demokraatia eest peetava võitluse suu- rest liikumisest, hea tahtega inimeste võimsa armee vääramatust kasvust, ameerika-inglise imperialistide alatust, inimvihkavast tegevusest, kes püüavad valla päästa uut maailmasõda, võimaldab kahtlematult nende näidendite paremat tajumist küllastajate poolt.

Klassikalise näitekirjanduse teoste lavastamisel aitab sissejuhatav sõnavõtt külastajal selgemini mõista minevikku, võtta sealt õpetust, teha etendusest õigeid järeldusi.

Samuti võib sissejuhatav sõnavõtt külastajat lühidalt tutvustada näitekirjaniku loominguga, iseloomustada etendusel oleva näidendi tähtsust ja kohta autori kirjanduslikus tegevuses.

Sissejuhatavas sõnavõtus ei sobi jutustada näidendi sisu, tema süžeed. See vähendab huvi lavalise tegevuse arengu vastu. Tuleb vaid juhtida külastaja tähelepanu teose põhilisele dramaatilisele konfliktile, puudutamata võitluse tulemusi, lõpplahendust.

Sissejuhatav sõnavõtt peab olema lühike. Selle keskmine kestvus võiks olla 3—5 minutit.

Vajadus lühidalt, selgelt ja kõigile arusaadavalt väljendada oma mõtteid, kohustab esinejat varem valmis kirjutama sissejuhatava sõnavõtu teksti. Katsed esitada seda ettevalmistamata, lõpevad tavaliselt nurjumisega.

Kuulajad lakkavad esineja segast kõnet jälgimast ja sissejuhatav sõnavõtt ei saavuta oma eesmärki. Et seda vältida, on vaja varem valmiskirjutatud teksti.

Esinemine enne etendust ei ole üksnes näitejuhi eesõiguseks. Sissejuhatava sõnavõtuga võib esineda ringi iga liige, kel on küllalt kõnekultuuri, s. t. oskab teksti arusaadavalt, selgesti ja loogiliselt ette kanda.

Tekst tuleb anda esinejale õigeaegselt, et tal oleks võimalik ringijuhil abiga selle ettekandmiseks ette valmistada.

Väga soovitav on teksti peast mõistmine. Sissejuhatav sõna, mida öeldakse peast, võetakse pealtkuulajate poolt paremini vastu, kõlab veenvamalt.

Enne etenduse algust tuleb teatavaks teha näidendi tegelaste ja asetäitjate nimed. Seejuures tuleb nimetada mitte üksnes näidendi tegelaste ees- ja perekonnanimed, vaid ka nende ühiskondlik seisund (tehase direktor, brigadir, kolhoosi esimees), sugulusvahekorrad (naine, poeg, tütar); nagu need autori poolt on näidatud.

Näidendi tegelaste ja osatäitjate nimed tulevad välja kuulutada selgelt, ilma ruttamata, nimetades ees- ja perekonnanime ning autori poolt antud iseloomustused.

Näitena toome teadustuse etendusele «Roheline tänav».

«Osasid tänases näidendis mängivad (paus):

Vedurijuht Aleksei Sibirjakov (teha paus ja rõhutada osatäitja perekonnanime) — **Sergejev**. (Jälle lühike paus),

Avdotja Ivanovna, tema ema (paus) — **Nikitina**;

Raudteetranspordi Inseneride Instituudi direktor, akadeemik Rubtsov, Maksim Romanovitš (paus) — **Petrov**» jne.

Külastajale tuleb teatavaks teha ka autori poolt tehtud tegelaste iseloomustused. Näiteks — «Aleksei Sergejevitš Bulanov, gümnaasiumi kursust lõpetamata noormees (A. N. Ostrovski «Mets»), Pjotr Jegorõtš Meluzov, ülikooli lõpetanud noormees, kes ootab õpetaja kohta», («Talendid ja austajad»); «Savjol Prokofjevitš Dikoi, kaupmees, tähtis isik linnas» («Äike»).

VASTUSED KÜLASTAJATE KÜSIMUSTELE.

Etenduse ajal tekib külastajail rida küsimusi näidendi, selle autori ja näiteringi töö kohta. Neile vastata võib kollektiivi kunstiline juht, pidades jalutusruumis etenduse vaheaegadel vestlusi külastajatega. See aitab etendust paremini mõista.

Tuleb ka ette näha külastajate soovi esitada küsimusi ja saada nende peale vastuseid kirjalikult. Selleks peab olema jalutusruumis kast küsimuslehtede sisselaskmiseks ja selle kõrval vastuste tahvel.

Küsimused ja vastused näevad välja umbes nii:

Küsimus: Millal lavastati A. N. Ostrovski esimene näidend?

Vastus: «14. jaanuaril 1853 lavastati näitlejanna Ljubov Pavlovna Nikulina-Kossitskaja tuluõhtuks Moskva Väikeses Teatris Aleksander Nikolajevitš Ostrovski komöödia «Ära istu võõrasse

rekke». Kuid see näidend ei olnud suure vene näitekirjaniku esimene teos. 1850. aastal avaldas ta ajakirjas «Moskvitjanin» komöödia «Omad inimesed, ajame läbi». Näidendi lavastamine keelati tsaari tsendori poolt ja ta nägi rambivalgust alles 1861. aastal».

Vastused küsimustele laiendavad tunduvalt külastajate silmaringi, rikastavad neid huvitavate teadmistega vene ja nõukogude teatri ajaloo, jutustavad väljapaistvatest lava- ja näitekirjanduse meistritest, informeerivad neid nõukogude kunstielu tähtsaimast sündmustest.

Muidugi ei saa kõigile küsimustele kohapeal kohe vastust anda, eriti maal rahvamajades, sel juhul tuleb pöörduda kirjalikult Rahvaloomingu Keskmaja poole.

ETTEKANDED, LOENGUD JA VESTLUSED.

Laiulatuslikus loengulises töös, mis toimub igas klubilises asutuses, peavad leidma väärika koha suulised ettekanded, loengud ja vestlused, mis on temaatiliselt seotud näiteringi järjekordse lavastusega.

On ekslik korraldada selliseid loenguid ainult näidendi tegelelastele. On otstarbekam, kui näidendiga seotud loenguid kuulavad kõik klubikülalastajad.

Loengute ja vestluste temaatika on mitmekesine. A. Surovi näidendi «Roheline tänav» lavastamisel, näiteks, võib korraldada järgmisi loenguid ja ettekandeid: «Sotsialistliku transpordi eesrindlikud inimesed», «Sotsialistliku tootmise novaatorite töökangelasteod», «Nõukogude näitekirjandus uuel tõusuteel», «Positiivse kangelase kuju nõukogude näitekirjanike teostes» jne.

Mida konkreetsem on loengute ja vestluste temaatika, seda rohkem toovad nad küllastajale kasu.

Näidendiga seotud loenguid ja ettekandeid korraldatakse perioodil, mis eelneb otseselt näidendi esietenduse päevale. Kuid esinevad ka sellised juhud, mil näidend on spetsiaalselt lavastatud teatud tähtpäeva tähistamiseks. Sel juhul tehakse ettekanne autori loomingust enne etenduse algust.

Nii toimusid näiteringid Puškini päeval 1949. aastal; A. N. Ostrovski juubelipäeval 1948. aastal; kandes ette N. V. Gogoli 100-aastase surma-mälestuspäevale pühendatud näidendid 1952. aastal, Gorki mälestuseks pühendatud näidendite lavastamisel jne.

ETENDUSE JUURDE KUULUV NÄITUS.

Proovide ajal uurivad näiteringi liikmed autori elu ja loomingu, loevad kirjandust, mis mõtestab täiuslikumalt lahti näidendi idee, tutvuvad fotodega, joonistustega, piltide reproduktsioonidega, mis aitavad sügavamalt mõista näidendis kajastatud elunähtuste sisu. Kõik need materjalid võimaldavad organiseerida etenduse puhuks näitust.

Selle näituse teemad võivad olla mitmekesised. Näitus võib illustreerida autori loomingulist eluteed, näidendis kajastatud sündmusi, näidendi lavalist ajalugu.

B. Lavrenjovi näidendi «Murrang» juurde kuuluv näitus pühendatakse Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni kangelaslikkusele. K. Trenjovi näidendi «Ljubov Jarovaja» lavastamise puhul kujutab näitus kodusõja sündmusi, K. Simonovi näidendi «Vene küsimus» või B. Lavrenjovi näidendi «Ameerika Hää» lavastamisel — inimkonna progressiivsete jõudude võitlust rahu ja demokraatia eest jne.

Sellest nähtub, et näidendi materjal loob näituse teema. Peale selle peab näitus mingil määral kajastama ka näiteringi tööd näidendiga.

Näituse ulatus võib olla mitmesugune, ühest väikesest tahvlist kuni terve rea eri teemasid käsitlevate stendideni. Kui klubil puudub võimalus korraldada suure ulatusega näitust, tuleb näidata käepärast olevat materjali, tundmata piinlikkust selle piiratud arvu pärast. Sellisel väikesel näitusel pannakse välja näidendi autori teosed (neid võib laenata kohalik raamatukogu), autori portree ja tema lühike elulugu, mis on kirjutatud suure kirjaga suureformaadilisele paksemale paberilehele, fotosid näidendi lavastustest teatrites, väljalõiked ajalehes ilmunud retsensioonidest, lavakujunduse eskiise, näidendiga temaatiliselt seotud ja teda täiendava kirjanduse nimestik. Samasse võib üles panna ka näiteringi seinalehe.

Sellise väikese näituse korraldamine on igale rahvamajale, klubile, kultuurimajale jõudu mööda. Kasu temast on silmanähtav. Vaheaegadel tutvuvad külastajad eksponaatidega ja kuulavad huviga klubi töötaja või näiteringi liikme seletusi. Näituse illustratiivne materjal elustab tunduvalt vestlust autorist ja tema näidendist.

Peatume üksikasjalisemalt näidendi juurde kuuluva näituse organiseerimise meetodikal.

Näitus koosneb tavaliselt kahest omavahel tihedalt seotud osast — kujutavast (pildid, maketid, fotod jne.) ja tekstilisest (tsi-

taadid marksismi-leninismi klassikute teostest, andmed näitekirjanikust, ajaleheväljalõiked retsensioonidega, selgitused illustatsioonide juurde jne.)

Näituse organiseerimisel on vajalik täpselt kindlaks määrata selle keskne idee. Mõnel juhul võib näitus oma alajaotustes kajastada rohkem kui üht teemat. Näiteks planeerides näitust näidendi «Rahutu vanadus» juurde, on soovitatav ette näha kolme peamist alajaotust.

1. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Petrogradis.

2. Suure vene teadlase Klimenti Arkadjevitš Timirjazevi (1843—1920) elu ja tegevus.

3. «Näiteringi töö L. Rahmanovi näidendiga «Rahutu vanadus».

Seejärel tuleb täpsustada, konkretiseerida iga alajaotus, anda selge vastus küsimusele: «Mida nimelt me tahame kajastada antud alajaotuses?» Igas teemas tuleb näha tähtsamat, iseloomustavat ja panna pearõhk selle esiletõstmisele.

Selle tähtsama näitab kätte näidend ise, tema materjal. A. Surovi «Roheline tänav» jutustab tootmisnovaatoreist. Näitusel tuleb see teema konkreetsemalt esile. Näituse võib pühendada raudteetranspordi novaatoreile, kelle tööd näidend kujutab.

Väga väärtuslik on näituse alajaotus, mis on koostatud kohapealsest materjalist, mis seoses näidendi sisuga jutustab oma tehase, kolhoosi või rajooni paremate inimeste töökangelastegudest.

Moskva Nõukogu nimelises teatris toimus S. Klebanovi ja A. Marjamovi näidendi «Eriarvamus» esietendus. Selles näidendis puudutatakse metallide kiirlõikamise probleemi.

Teater organiseeris jalutusruumis Moskva tööriistadetehase toodete näituse. Rida eksponaate kujutas piltlikult kiirlõikamise tehnikat. See aitas teatrikülastajal aru saada näidendis puudutatud küsimuse tehnilisest küljest. Samal näitusel olid välja pandud ka tehase paremate stahhaanovlaste fotod koos nende eesrindlike töömeetodite ja töösaavutuste lühikese iseloomustusega.

Näituseks vajalike kujutatavate materjalide valikus osutab tõhusat abi raamatukogu. Seal leidub sageli ajakirjade «Sovetski Sojuz», «Molodoi kolhoznik», «Sovetskaja Ženštšina», «Ogonjok», «Smena», «Teatr» ja teiste eksemplare, kust tuleb võtta vajalikke illustatsioonid.*

* Vabariiklikest ajakirjadest võiks nimetada «Pilt ja Sõna», «Nõukogude naine», «Stalinlik Noorus», «Kehakultuur». Toim.

Võib kasutada ka reproduktsioone maalidest, kus on kujutatud sellist tegelikkust, mis on lähedane näidendis kujutatud tegelikkusele. Nii toob A. N. Ostrovski näidendite lavastamisel suurt kasu, kui eksponeerida näitusel reproduktsioone Fedotovi, Perovi, Pukirjovi, Makovski ja teiste vene kunstnike maalidest. Need reproduktsioonid on müügil raamatukauplustes: iga rajooni-kultuurimaja peab soetama omale enam-vähem täieliku reproduktsioonide kogu, kust vajaduse korral on rahvamajadel võimalik neid laenata.

Illustratiivse materjalina tuleb kasutada näitlike õppevahendite albumeid NLKP ajaloo ja NSV Liidu rahvaste ajaloo alal*, TASS'i fotokroonika fotosid jne.

Väga ilustavad näitust lavadekoratsioonide maketid. Viimased peavad olema täpselt ja hoolikalt valmistatud ning valgustatud.

Näituse tekstilise osa võib valida näitejuht ise. Vajalikku abi võib ta selleks saada parteikabinetilt ja raamatukogult.

Näitust valmistades peab olema üksikasjaliselt väljatöötatud plaan, tahvlite ja eksponaatide asetuse skeem.**

Iga näituse alajaotuse ja stendi kohal peavad olema suured selgestiloetavad pealkirjad, mis vastavad nende teemadele; näiteks «A. N. Ostrovski elu ja looming» või «A. N. Ostrovski näendid nõukogude teatrilaval».

Kogu tekstiline materjal peab rõhutama näituse alajaotuse peamist, tähtsamat mõtet.***

Näituse valmistamiseks tuleb laialdaselt kaasa tõmmata aktiivi ja kujutava kunsti ringi liikmeid, kui see ring on olemas. Viimased teevad joonistusi üksikutest stseenidest, lavakujundustest ja kostüümidest ning dekoratsioonide makette. Peale selle kirjutavad nad kõik tekstid: pealkirjad, allkirjad joonistustele, tsitaadid, kirjan-duse nimestikud jne.

Eksponaatide valmistamisel peab rõhku panema maksimaalsele hoolsusele ja täpsusele. Teksti tuleb kirjutada ühtlaselt, täpselt, selgelt, korraliku, kergestiloetava kirjaga. Joonistused, fotod ja tekstid tulevad, kui vähegi võimalik, klaasida (kantida). See annab

* Saadaval rajooni parteikabinetides ja rajooniraamatukogudes. Toim.

** Näituse valmistamise tehnika kohta vt. brošüüri: Manevski, A. Näitused klubilistes asutustes. Tln., 1951. Toim.

*** Neile, kes pole küllaldaselt määralt tuttavad näituse materjalide paigutamise printsiibiga, oskusega esile tõsta ja alla kriipsutada tähtsamat, on abiks tutvumine plakatite seeriatega, mille on välja andnud kirjastus «Goskultprosvetizdat» Puškini, Belinski ja Suvorovi juubeliteks ning kirjastus «Isskusstvo» Kunstiteatri ja Väikese Teatri juubeliteks. Järgides nende plakatite eeskujusid võib koostada näituse plaani ka oma näidendile. Need plakatid on olemas paljudes klubilistes asutustes.

näitusele kultuurse ilme ja hoiab eksponaate tolmumise ja luitumise eest.*

Sageli korraldatakse erinäitusi, mis on pühendatud näiteringi enda tegevusele. Neid korraldatakse tavaliselt teatud tähtpäevade puhul näiteringi elus (näiteringi kolme-, viie-, kümneaastase jne. tegevuse tähistamiseks) ning nad demonstreerivad piltlikult tema saavutusi.

Selliste näituste korraldamiseks tuleb kasutada fotosid möödunud aastate etendustest, ringi liikmetest mitmesugustes osades, afišše (kuulutusi), eeskavasid, ajakirjanduses ja arutlustel antud hinnanguid, aukirju, eskiise lavakujundustest, ringi poolt antud külalisetenduste kaarti.

On äärmiselt tähtis, et näituse materjalides kajastuksid näiteringlaste edusammud tootmistöös, nende ideeline ja kultuuriline kasv.

KUULUTUSED JA EESKAVAD.

Kuulutused (müürilehed ehk afišid) ja eeskavad on samuti üks küllastajaga tehtava töö vorme.

Kui kollektiivil pole võimalust lasta eeskavu ja kuulutusi trükida, tuleb neid paljundada rotaatoril, kirjutusmasinal või joonistada käsitsi.

Kuulutuse valmistamisel (nii trükiteel kui ka käsitsi) tuleb kinni pidada teatavatest reeglitest: tähtsam suure kirjaga esile tõsta, taotleda, et kuulutustes oleks «õhku» s. t. võimalikult rohkem tekstivaba ruumi: see kergendab kuulutuse lugemist, teeb selle ilmekamaks.

Tellides kuulutust trükikojast või kunstnikult, tuleb anda selle makett, milles on selgesti ära näidatud teksti paigutus ja umbkaudselt ära märgitud šriftide liik.

Leheküljel 24 on ära toodud näide õigesti koostatud kuulutusest. Leheküljel 25 on näidatud, kui ebameeldivalt näeb välja kuulutus, mille koostamisel on need nõuded tähele panemata jäetud.

Õigesti koostatud kuulutusest saab küllastaja teada: näiteringi nimetuse, etenduse päeva ja koha, näidendi autori nime ja näidendi pealkirja, vaatuste ja piltide arvu, tegelaste ja osatäitjate

* Kantimise tehnika on järgmine: Eksponaat pannakse vastava suurusega klaasi alla. Taha pannakse paks paber (kartong). Selle külge kleebitakse paar aasa eksponaadi ülesriputamiseks. Paber kleebitakse äärtest klaasi külge kitsaste, sirgelt väljalõigatud paberiribadega. Näituse lõpetamisel võetakse klaasid välja ja neid võib uuesti kasutada järjekordse etenduse puhul korraldataval näitusel.

RAJOONI KULTUURIMAJA

NÄITERING

Stalini preemia laureaat **B. LAURENJOV**

M U R R A N G

NÄIDEND 4 VAATUSES

TEGELASED:

Godun Artjom N. O. Kolunov
Bersenjev V. A. Gabov
Sofia Petrovna I. V. Noskova
Tatjana I. M. Ratner
Ksenia A. G. Vlassova
Von Stube A. S. Orlov
Militsonäär J. V. Vološinov

Polkovnik Jartsev B. V. Jermolajev
Polevoi L. P. Noskov
Svats P. V. Sokolov
Petrov S. S. Jermakov
Lossev G. A. Vlassov
Ivanov S. A. Orlov
Elatanud madrus V. J. Solovjov

Lavastaja **V. A. PANKOV**

Kunstnik **K. H. MUHHIIN**

ALGUS KELL

SISSEPÄÄS KUTSEKAARTIDEGA

KUULUTUSE NAIDIS

Teksti õnnestunud päigutus teeb kuulutuse rangelt lihtsaks ja ilmeks. Kuulutuses on palju «õhku» (s. t. tekstivaba ruumi), selgesti on esile tõstetud tähtsam — näidendi pealkiri. Kuulutuses pole midagi üleaarust. Ülemised nurgad on jäetud vabaks, et kirjutada juurde etenduse kuupäev. Samuti kirjutatakse käsitsi juurde etenduse alguse kellaaeg.

KULTUURIMAJA NÄITERING

BORIS

LAVRENJOV

MÜRRANG

TEGELASED:

Godun Artjom... Kolunov N.O. Bersenjev. Gabov V.A.
Sofia Petrovna.. Noskova I.V. Tatjana... Ratner J.M.
Ksenia..... Vlassova A.G. Von Stube. Orlov A.S.
Militsionäär... Vološinov. Uspenski.. Jermolajev.
Jartsev..... Ratner A.G. Polevoi... Gabov I.N.
Švatš..... Sokolov A.P. Petrov... Jermakov S.
Ivanov..... Orlov A.S. Elatanud Solovjov V.
mädrus

Tegevus toimub 1917. a juulist septembrini
Kroonlinnas

KUNSTILINE JUHT

ÄLGUS KELL

PILETID ON MÜÜGIL

EBAONNESTUNUD KUULUTUSE NAIDIS

Kuulutus on tehtud maitsetult. Kõik katsed «kaunistada» teda vinjettide ja joontega teevad ta ainult kriiskavaks ja raskendavad tajumist.

nimestiku, näitejuhi, lavakunstniku ja tehnilise ala (grimeerimine, valgustus, monteerimine) eest vastutavate isikute ning näitejuhi abi nimed, etenduse kellaaaja ja selle küllastamise tingimused («sissepääs kutsekaartidega», «pääsmed on müügil»).

Etenduse kuulutuste ja eeskavade tekstid on sarnased, ainult selle vahega, et eeskavas ei näidata etenduse kohta, algust ega sissepääsu tingimusi.

Eeskava teksti võib mahutada ühele, kahele või neljale leheküljele. Kui eeskava trükitakse ainult kahele leheküljele, märgitakse esimesele leheküljele näiteringi nimetus, autori nimi, näidendi pealkiri ja etenduse ettekande aasta. Kogu ülejäänud tekst mahutatakse pöördele.

Kui eeskava trükitakse neljale leheküljele (pooleks murtud paberilehele), mahutatakse tekst järgmiselt: esimene lehekülg — nagu eelmiselgi juhul, teisele ja kolmandale leheküljele mahutatakse ülejäänud tekst, neljandale leheküljele võib paigutada selgitava teksti, mis oma sisult vastab umbes sissejuhatavale sõnavõtule, või annab lühikese biograafilise ülevaate autorist ja sisaldab väljavõtteid arvustustest näidendi kohta. Mõnedel juhtudel kasutatakse neljandat lehekülge «küllastaja ankeedina».

Näiteringi kunstilise juhi ülesandeks on eeskava «maketi» koostamine ja selle õigeaegne trükikotta saatmine.

Sõltumatult trükitud eeskavade olemasolust, tuleb jalutusruumi üldiseks vaatamiseks üles panna näidendi kõigi tegelaste ja osatäitjate nimekiri.

Peale kuulutuste kasutatakse iga kord uuesti ülevärvitavaid alalisi vineerist reklaamtahvleid. Mõnes kohas valmistatakse need lohakalt, kiirustades, armastuseta asja vastu. Sellega ei tohi leppida, sest reklaamtahvlid on üheks klubilise asutuse ja selle näiteringi töö kultuursuse näitajaks.

Selle reklaamtahvli alusraam valmistatakse tugevatest kuivadest lattidest. Tahvli pinnaks on kaks vineertahvlit; esikülje äärtele lüüakse siledaks hõõveldatud profiilliistud. Vineer krunditakse heleda liimivärviga. Ülevärvimise juures peab jälgima, et värv kataks vineeri tihedalt ja et vana tekst ei jääks paistma.

Tekst kirjutatakse korraliku ühevärvilise kirjaga, näidendi nimetus võib esiletõstmiseks teha teise värviga.

Muudest vahenditest, mis populariseerivad näiteringi uut tööd, võib nimetada fotovitriini. Fotod näidendi stseenidest paigutatakse väikesele stendile. Kõige parem on kolmeosaline stend (vaata lk. 29). Ülal kirjutatakse kollektiivi nimetus ja näidendi pealkiri. Fotovitriinid pannakse välja rahvamaja jalutusruumi, asutustesse, vaateakendele ja teistesse avalikesse kohtadesse.

LENINI ORDENIT JA TÖÖPUNALIPU ORDENIT OMAV
F. E. DZERŽINSKI NIMELINE TRJOHGORNAJA MANUFAKTUUR

NÄITERING

Stalini preemia laureaat
V. SOBKO

ELU ALGAB UUESTI

NÄIDEND 3 VAATUSES, 7 PILDIS

Moskva
1953

EESKAVA TIITELLEHE NÄIDIS

Eeskava trükkimisel on peetud silmas meie juba tuntud printsiipe: mitte midagi ülearust, võimalikult rohkem «õhku». Range ja lihtne šrift.

1. MAI NIMELISE TEHASE KULTUURIMAJA

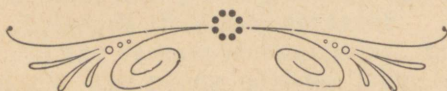
DRAAMARING

E. Maltsev ja H. Vekstern

TEINE ARMASTUS

Näidend 4 vaatuses, 8 pildis
(E. Maltsevi romaani „Kogu südamest“ järgi)

EESKAVA

Näitejuht-lavastaja M. E. Mihhejev

Kunstnik B. A. Ivanov

NÄITEJUHI ABI L. ZUJEV

HALVASTIKUJUNDATUD EESKAVA NÄIDIS

Šriftid on valitud läbimõtlematult. Tähtsaim — näidendi pealkiri — on laotud väiksema šriftiga kui sõna «eeskava». Näitejuhi nimi on ekslikult laotud väiksema kirjaga kui näitejuhi abi oma. Näidendi autor E. Maltsev on Stalini preemia laureaat, kuid seda pole eeskavas näidatud. Teise autori eesnime täht on moonutatud: peab olema N. Vekstern. Lohakalt on pandud initsiaalid. Ühel juhul on ees- ja isanimi, teisel ainult eesnimi. Nimetust «draamaring» ei tarvitata. Meie tarvitame «näitering». Ülearused kriipsud ja vinjetid teevad eeskava maitsetuks.

LAVASTUSE FOTOVITRIIN

ETENDUSED JA KLUBILISE ASUTUSE RUUMIKULTUUR.

Täisväärtslik töö külastajaga pole mõeldav ilma küllaldase tähelepanuta klubilise asutuse ruumikultuurile.

Tingimused, milledes etendus toimub, otsustavad tunduval määral tema edu. Näiteringi parimgi töö võib jätta ebasoodsa mulje, kui rahvamajas, klubis, kultuurimajas puudub elementaarne kord ja hoolitsus külastaja eest.

K. S. Stanislavski, kes pühendas kogu oma elu võitlusele eesrindliku, realistliku teatri eluõiguse eest, ütles: «Teater algab riie-tehoiruumist». Ta kinnitas, et etenduse tajumine algab juba sellest hetkest, mil külastaja astub üle teatriruumi läve.

Nõukogude võimu aastail on meie maal loodud tuhanded rahvamajad, klubid, kultuurimajad ja kultuuripaleed. Nende mastaabid on mitmesugused — väikesest kolhoosiklubist, mille saalis on sada istekohta, kuni hiiglasuurte kultuuripaleedeni, mis mahutavad tuhandeid inimesi — kuid hoolitsus külastaja eest, tähelepanelik suhtumine tema huvidesse peab avalduma võrdselt nii suures, kui ka väikeses klubilises asutuses. Kui meeldiv on viibida näiteks väikeses Sverdlovski oblasti Novo-Irginski rajooni kultuurimajas! Külastajaid võtavad siin vastu valgusküllased, mugavad ruumid. Jalutusruumis on pörandariided, seinal pildid, fotovitriinid, akende ees on kunstkäsitöö ringi poolt valmistatud eesriided.

Sellises ruumis on meeldiv puhata ja etendust vaadata. Millist pahameelt tekitab aga see, kui üksikute juhtivate tegelaste lohakus häirib töötajate kultuurset puhkust.

Ühe rajooni kultuurimaja näitering õppis A. N. Ostrovski «Äikest». Näitering võttis oma tööd tõsiselt. Enamus osatäitjaid tulid oma osadega hästi toime. Kuid sellele vaatamata lahkusid külastajad etenduselt rahulolematutena. Ruumides valitsev korralagedus riisus etenduselt teenitud edu. Nii kirjutab selle etenduse kohta üks selle külastajaid — V. Timofejev:

«Kultuurimaja sissekäigu juurde oli üles pandud lohakalt joonistatud kuulutus, mis teatas näidendi «Äike» etendusest. Seal oli märgitud: «sissepääs vaba». Tegelikult aga polnud klubisse pääsemine kerge. Inimesi, kes soovisid näha uut etendust, oli rohkem kui saal suutis mahutada ja inimesed ei sisenenud, vaid sõna tõelises mõttes trügisid ruumi. Ületanud esimese raskuse, jõudsin saali. Siin oli kitsas ja umbne. Kõik istusid kasukais, riieühoid, nagu tavaliselt, ei töötanud.

Etendus algus venis pikale. Külastajad närvitsesid, plaksutasid kannatamatult käsi, nõudsid, et etendusega alustatakse.

Viimaks tõmmati eesriie eest, kuid võimalust jälgida laval toimuvat peaaegu ei olnud. Hilinejad sisenesid järjest saali, häirides vaikust. Saalist kostis aeg-ajalt valjut nuttu: mõned emad olid tulnud etendusele väikeste lastega. Suuremad lapsed kogunesid lava ette, kaks neist aga ronisid isegi üles lavale.

Kõigele vaatamata kõitsid aga osatäitjad lõppude lõpuks külastajate tähelepanu. Lõppes esimene vaatus. Kostis aplaus, kuid nüüd rikkus kogu asja eesriie. See läks ette ainult poolest saadik. Juhtus meie kultuurimajale tavaline äpardus: tema töötajad-häda-

varesed ei suuda juba kaua aega hakkama saada eesriide kordaseadmisega ja see veab osatäitjaid pahatihti alt. Samasugune lugu juhtus ka «Äikese» etenduse ajal.

Vaheajal läksime jalutusruumi. Siin suitsetati. Õhk oli tubaka-suitsust paks. Hoidusime seltsimeestega pisut kõrvale. Oleks tahtnud etendusest saadud muljete kohta mõtteid vahetada, kuid äkki hakkas mängima bajaan ja algas tants.

Etenduses olid kaastegevad mõned meile tundmatud osatäitjad, kuid nende nimed jäidki meile teadmata, kuna eeskavu ja teada-andeid ei olnud.

Jäi vaid kahetsust tunda näiteringi kestva ja visa töö pärast, kes oli lavale toonud sellise kõrgeid nõudeid esitava näidendi, nagu «Äike». Hea näidend osutus läbikukkunuks, klubi aga, milles näiteringlased esinesid, õigustas vaevalt seda auväärset ja paljaks kohustavat nimetust: «Kultuurimaja». Kultuur polnud siin ilmselt kuigi kõrgel tasemel.»

V. Timofejevi kiri räägib juhtumist, mis pole mõistagi üldine. Sellised kultuurimajad on praegu harulduseks. Kuid toodud näide rõhutab veel kord vajadust kanda tõelist hoolt klubilise asutuse ruumikultuuri eest.

Näiteringi tööle mõjub negatiivselt ka see, kui puudub tõeline hoolitsus etenduse distsipliini eest.

K. S. Stanislavski kirjutab selle kohta: «Et harjutada teatrikõlastajast etendusele vajalikku distsipliini, et panna teda enne etenduse algust istuma oma kohale, olema tähelepanelik, mitte vaikust rikkuma, mitte kõhima, on tarvis kõigepealt, et teater võidaks lugupidamise, et teatrikõlastaja tunneks, kuidas ta peab käituma. Kui aga kogu teatri miljöo ei ole vastavuses meie kunsti kõrge missiooniga, kui see miljöo häälestab teatrikõlastajaid lodevusele, siis langeb näitleja õlgadele ülejõukäiv töö — jagu saada teatrikõlastajast, sundida teda olema tähelepanelik... Kui te teaksite, kuidas teatrikõlastaja tunneb kõike, mis toimub kinnise eesriide taga. Korralagedus, müra, hüüded, kopsimine vaheaegadel, rüsin laval kanduvad edasi saali ja raskendavad etendust. Vastupidi: kord, distsipliin ja vaikus seal, kinnise eesriide taga, teevad etenduse hästi jälgitavaks.»*

Etenduse distsipliin sõltub tervenisti laval ja saalis valitsevast korrast. See peab olema eeskujulik. Et seda saavutada, pole tarvis kasutada erilisi abinõusid, tuleb vaid püsivalt, päevast-päeva kasvatada seda korda kõiges.

* K. S. Stanislavski, Eetika. Tln., Eesti NSV Teatriühingu väljaanne, 1952, lk. 21—22.

Klubi töötajad peavad tähelepanelikult jälgima, et kogu «lavarõivastus» (nii nimetatakse tagaseina, kulisse, sofiite jne.) oleks üles seatud täpselt ja varjaks küllastajate ees täielikult kulisside-taguse ruumi.

«Lavarõivastus» tuleb korras hoida. Kui dekoratsioonide riie on rebenenud, tuleb see kohe kinni nõeluda. Üks kollektiivi liikmetest peab olema selle eest vastutav ja alaliselt jälgima, et «lavarõivastus» oleks alati heas korras.

Niisama hoolikalt tuleb suhtuda ka dekoratsioonidesse, lavamööblisse, rekvisiitidesse ja butafooriasse: Iga defekt tuleb otsekohe kõrvaldada. Selle kõige eest peavad hoolt kandma ringi liikmed ise.

Valgustusaparatuuri tuleb küllastajate eest varjata. Valgus peab langema ainult näitlejaile ja mitte pimestama saalis istujate silmi.

Laval peab valitsema eeskujulik kord ja puhtus. Isikuile, kes pole etenduses kaastegevad, tuleb kategooriliselt keelata lava taha minek etenduse ajal. Kulisside läheduses on õigus viibida ainult osatäitjail, kes ootavad oma etteastet. Kõigil ülejäänuil tuleb ära keelata seal viibimine, nad ainult juhivad kõrvale selle vaatuses esinevate osatäitjate tähelepanu ja takistavad tegelaste lavaleilmumist.

Näitejuhi abi on lava täisõiguslik peremees, ta ei peaks mingil juhul lubama kehtestatud reeglite rikkumist.

Kulisside taha tuleb üles panna plakat: «Etenduse ajal on siin lubatud viibida ainult osatäitjail, kes ootavad etteastet», lava sissekäigu kohale aga tuleb kirjutada: «Isikutel, kes pole etenduses kaastegevad, on lavaruumidesse minek keelatud!»

Üks ruumikultuuri näitajaist on absoluutne puhtus. Ruumides, kus alati valitseb kord ja puhtus, käitub publik distsiplineeritult. Klubilise asutuse juhtkond peab isiklikult kontrollima koristamise hoolikust — põrandate puhtust ja et ei oleks tolmu mööblil ega portjääridel. Etenduse ajal peab jalutusruumi iga vaheaja järele koristama.

Istekohad saalis peavad olema alati nummerdatud, kaasa arvatud ka maksuta etendused. Sellega välditakse publiku ülemäärast kogunemist vaatesaali.

Kutsekaardid võivad olla nummerdamata, kuid siis tuleb korrapidaja või kassapidaja poolt kaardiomanike klubisse tulles kutsekaartidele istekohtade numbrid enne etenduse algust peale märkida.

Klubi direktoril peab alati teatud arv istekohti varuks olema.

Kui etendused on maksulised, tuleb küllastajaid varakult informeerida pääsmete eelmüügi alguse kuupäevast ja kellaajast. Kassa

juurde peavad olema üles pandud pääsmete hinnad ja saali täielik plaan istekohtade numbritega.

Kohe pärast valguse kustumist, väljuvad pääsmete kontrollijad jalutusruumi, asuvad saali uste juurde ja ei lase hilinejaid sisse.

Klubid, kellel puudub võimalus pidada vajalikku arvu koosseisulisi pääsmete kontrollijaid, peavad laiaulatuslikult kasutama aktiviste-korrapidajaid, kes alluvad korrapidajale juhatusliikmele (nõukogu liikmele).

Pääsmete kontrollijad ja aktivistid-korrapidajad peavad suhtuma küllastajaisse viisakalt ja hoolikalt, mõjutama neid täitma kõiki sisekorra reegleid.

Üheks etenduse normaalse läbiviimise tingimusi on hästikorraldatud teenindamine riiehoiuruumis. Istuda terve õhtu üliriides on väsitav. See takistab etenduse normaalset jälgimist. Sellepärast peab klubilistes asutustes olema alatine riiehoiid. Seal, kus riiehoiuruum puudub, tuleb ta sisse seada, isegi siis, kui selleks peab vähendama jalutus- või eesruumi pindala.

Kassa juurde tuleb välja panna plakat: «Saali minek üliriides ja peakatetega on keelatud!» See nõue tuleb trükkida ka pääsmetele.

Eriti tõsist tähelepanu tuleb osutada etenduste õigeaegsele algusele ja vaheaegade normaalsele kestvusele. Kui külastaja läheb näiteks Moskva Kunstiteatrisse, teab ta kindlasti: etendus algab täpselt kell kaheksa õhtul, minuti pealt, hilinenuid teatrisaali ei lasta. Sellepärast püüab igaüks tulla teatrisse õigeaegselt. Mõnedes klubides aga hilinetakse süstemaatiliselt etenduse algusega. Publik on sellega harjunud ja ei kiirusta väljakuulutatud kellaajaks klubisse kogunema. Sellest on tingitud suur hilinejate arv, müra ja saalis käimine etenduse ajal.

Etendus peab algama täpselt kuulutusel märgitud ajal, ilma vähemagi hilinemiseta. See nõuab kõigepealt kollektiivi täpsust ja distsiplineeritust. Dekoratsioonid tulevad õigeaegselt üles seada. Osatäitjad peavad kohal olema vähemalt tund aega enne etenduse algust. Teiseks kellaks peavad kõik olema riietatud ja grimeeritud.

Et informeerida publikut hilinemise lubamatusest, tuleb klubilise asutuse välisukse ja saali viivate uste kohale üles panna plakatid: «Etenduse ajal saali sisseminek keelatud». Sama teksti võib trükkida ka pääsmetele.

Vaheaja keskmine kestvus ei tohi ületada 15 minutit, et külastaja ei väsiks ootamisest ning et etenduse kunstiline terviklikkus ei saaks häiritud.

Dekoratsioonide vahetuse läbimõeldud organiseerimine, spetsiaalsete monteerimisharjutuste korraldamine, igale kollektiivi liik-

mele mingil tehnilisel alal antud kohustuste täpne kindlaksmääramine tagavad vaheaegade normaalse kestvuse.

Mõni sõna laste sissepääsust etendusele ja tantsust jalutusruumis vaheaegadel.

Lapsi alla 16-aasta õhtustele etendustele ei lasta. Neile tuleb korraldada hommikusi etendusi. Ei saa lubada etenduse küllastamist eelkooliealistele lastele. Viimased häirivad saalis vajalikku vaikust ja viivad küllastajate tähelepanu laval toimuvalt etenduselt kõrvale. Klubi administratsioon peab küllastajatele kategooriliselt ära keelama laste kaasavõtmise õhtusele etendusele. Klubi välisukse ja kassade juurde tuleb üles panna plakatid: «Lapsi alla 16-aasta õhtustele etendustele ei lasta».

Tants vaheaegadel on lubamatu, see segab etendust. Tantsu võib lubada üksnes peale etenduse lõppu.

KÜLALISETENDUSED.

Iga näitering püüab näidata oma tööd võimalikult suuremale küllastajate hulgale. Tavaliselt pole aga näidendi etenduste arv kuigi suur, sest klubi küllastajate arv on piiratud. Uue etenduse lavapüsimist aitab pikendada külalisetenduste organiseerimine, mille hulka kuuluvad esinemised naabruses asuvas klubilistes asutustes, tehase õues, tsehhis lõunavaheajal, põllutööliste välilaagris, valimisjaoskondades, väljakuil rahvapide ajal, parkide ja aedade suvistraadidel jne.

Külalisetendustel on suur ühiskondlik-poliitiline tähtsus: nad suurendavad tunduvalt küllastajate ringkonda, muudavad näiteringide kunstilise töö massilisemaks.

Töö küllastajaga peab külalisetenduste ajal toimuma niisama aktiivselt kui oma ruumideski. Ettekanne autori loominguist, sissejuhatav sõnavõtt enne etenduse algust, väike rändnäitus (ühelkahel aluskilbil), küsimuste ja vastuste tahvel, etenduse arutluskoosolek — seda kõike on täiesti võimalik teostada ka väljasõidu tingimustes.

Peatume üksikasjalisemalt etenduse läbiviimise iseärasustel väljaspool lava: vabaõhuetendusena, tsehhis jne.

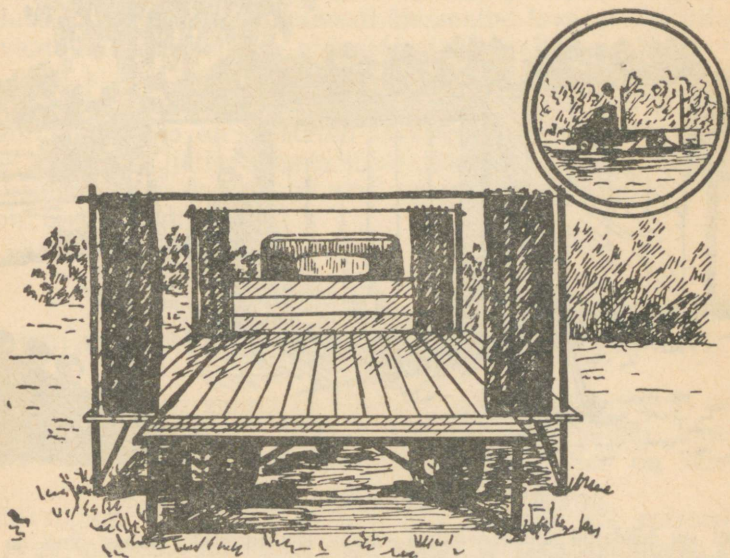
Tuleb erilise hoolikusega valida etenduseks sobiv koht, taotlede, et see oleks kõigiti sobiv nii pealtvaatajatele kui ka osatäitjatele.

Varakult tuleb kogu maa-ala tähelepanelikult üle vaadata, püüdes leida esinemiseks sobivam koht, kust pealtvaatajail oleks kõik hästi näha ja kuulda, osatäitjail aga oleks võimalus rahulikult ümber riietuda, grimeerida ja etteasteks ette valmistuda.

Kui esinimine toimub lagedal, on kõige parem suunata pealtvaatajad künka nõlvale. Sellega tagatakse hea nähtavus.

Teistel juhtudel võib kombineerida lava veoautokerele, lastes viimase küljed eritugedele.

Kui esinimine toimub päevalgel (väljasõitudel sagedamini esinev juht) ei tohi pealtvaatajaid mingil juhul asetada näoga vastu päikest: päikesekiired mõjuvad pimestavalt silmadele. Päike peab paistma pealtvaatajate selja tagant.

ESINEMISEKS KOHANDATUD VEOAUTO

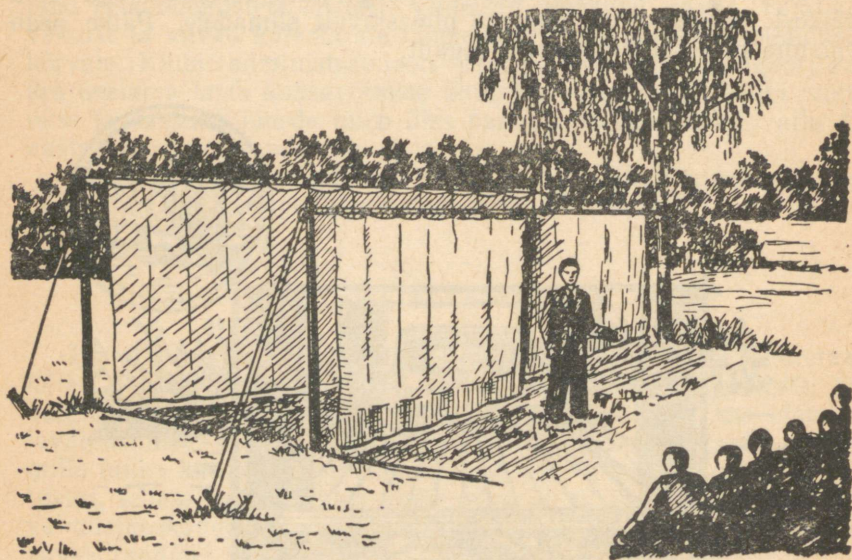
Veokasti küljelauad on lastud spetsiaalsetele tugedele; see suurendab «lava» pinda. «Eesriie» ja «foon» on kinnitatud torudele ja tõmmatakse ette käsitsi. Ülal ringis on auto külgvaade.

Vabaõhuetendusteks määratud esinemispoodiumi sisustus ei tohi olla kogukas. Ta ülesandeks on anda esinemisele foon, tagapõhi ja luua osatäitjaile mänguks vajalikud tingimused.

Poodiumi ülesseadmiseks on tarvis traadikera ja väike kardin, mille kõrgus on kaks meetrit ja laius vähemalt neli meetrit. Selliseid kardinaid on soovitatav omada kaks komplekti. Kui on ainult üks kardin, võib kombineerida tagaseinaga estraadi, teise kardina abil aga on seda kerge muuta lavaks, mis on küllaldaselt sobiv osatäitjaile. (Vaata lk. 36.)

Viimasel juhul on võimalik esineda nii eesriide kui tagaseina foonil. See loob lavastajale tunduvalt paremusi. Avades kordamisi kardinaid, võib ta saavutada pidevat, vaheaegadeta etendust.

Rindeolukorras kasutati eesriietena sagedamini telkmantleid. Viimased kinnitati ühte ja neist aeti läbi telefoni välikaabel. Selleks

SEADELDIS ESINEMISEKS VABAS ÕHUS

Joonisel on näidatud üks võimalusi «lava» sisustamiseks vabas õhus ja eesriide kinnitamise põhimõte. Paremalt on kasutatud eesriide kinnitamiseks kasvavaid puid. Vasakul on tulnud puude puudumisel lüüa püsti kaks teivast. Puude ja teivaste vahele on tõmmatud traat eesriide ülesriputamiseks. Traadi pinguloeku tagab joonisel näidatud kinnitusviis teibast eemale maasse löödud vaia abil.

kõige sobivam oli roosast plastmassist isolatsiooniga kaetud kaabel; mööda plastmassi libises eesriide eriti kergesti. Sellist eesriiet avati käsitsi.

Vabaõhuetendustel kinnitatakse eesriide tavaliselt puude külge. Sidudes seda noorte puude külge, tuleb nende tüvesid veidi painutada, sirgeks tõmbudes tõmbavad nad traadi hästi pingule.

Lisaks sellele annavad puud poodiumile ka teatud maalilikkuse.

Kui tuleb esineda maastikul, kus puuduvad puud, tuleb kardina ülesseadmiseks tagada masse paar posti. Hädakorral võib selleks

kasutada vankri aisu. Kardinat ülal hoidev traat keeratakse mõned korrad ümber postide ja kinnitatakse maasse löödud teravaotsaliste vaiade külge. Seda seadist võib näha joonise vasakul äärel.

Rändlaval ei ole vajadust mingite kulisside järele. Tagaseina varjus võivad osatäitjad rahulikult ümber riietuda, grimeerida, etteasteks ette valmistuda. Samasse paigutatakse osatäitjate isiklikud asjad, butafooria, lavamööbel ja rekvisiidid.

Sellise poodiumi ülesseadmine pole keerukas, see ei võta aega üle 10—15 minuti.

Ohtustel külalisetendustel tuleb arvestada lava valgustamise vajadust. Sageli paistavad halvasti ülesseatud lavadel elektrilambid pealtvaatajatele otse silma, pimestavad ja ärritavad. Katta lampi saali poolt küljest pole raske, ent kui see tegemata jätta, väheneb tunduvalt etenduse mõjulepääsevus.

Juhtub, et lamp on riputatud lavasügavusse ja valgustab vaid osatäitjate selgi, jättes nende näod pimedusse. Sellepärast peab enne esinemist uuel poodiumil alati varem kontrollima, kas valgustus on õieti asetatud.

KÜLASTAJATEGA TEHTAVA TÖÖ PLANEERIMINE.

Planeerimine on ammu ja kindlasti juurdunud klubitöö praktikas. Kuid külastajaga tehtava töö küsimusi leidub klubiliste asutuste tööplaanides vaid üksikuil juhtumel. See on seletatav sellega, et tööd külastajaga sageli alahinnatakse.

Külastajaga tehtav töö ei tohi olla juhuslik või episoodiline, vaid peab tulenema täielikult kogu klubis tehtava töö sisust, reglementeeruma üldisest tööplaanist.

Ekslik on arvata, et tööd külastajaga peavad teostama ainult näiteringi liikmed või näiteringi juht. Töö etendust külastajatega on kogu klubitöö orgaaniline koostisosa. Selle töö edukusest peavad võrdselt huvitatud olema nii klubi juhatus (nõukogu) kui ka selle direktor (juhataja), nii näiteringi juht kui ka ringi liikmed. Üksnes nende ühised jõupingutused annavad häid tulemusi.

Külastajaga tehtava töö üldise plaani praktiline teostamine nõuab mõistagi kohustuste täpset jaotust. Iga seltsimees peab vastutama temale usaldatud konkreetse ülesande eest.

See peab kajastuma klubilise asutuse üldises tööplaanis.

Selles plaanis tuleb täpselt ära näidata etenduse arutluskoosoleku või külastajate konverentsi kuupäevad, näituse ettevalmistuse tähtajad ja selle iga eriosa eest vastutajate nimed, nende loengute,

ettekannete ja vestluste teemad, milliseid korraldatakse seoses uue etenduse lavastamisega, isikute nimed, kes on vastutavad eeskavade, kuulutuste, reklaamtahvlite jne. õigeaegse valmistamise (tellimise) ja väljapaneku eest.

Plaan peab olema konkreetne, selles tuleb täpselt ära näidata töö sisu ja selle täideviimise eest vastutajate nimed. Plaanis peab olema eri lahter, kuhu märgitakse regulaarselt ettenähtud ürituste täitmise käik.

Klubi tegevus on viljakas vaid siis, kui sellest võtab osa laialatuslik aktiiv. Aktiiv on kindlaks abistajaks ka küllastajaga tehtavas töös.

Gorki oblasti Arzamassi rajoonis asuva Abramtsevo külaklubil töötab hästi nõukogu. See abistab tõhusalt töötajate kultuurse puhkuse organiseerimist. Nõukogu koosseisu kuuluvad pedagoogid, lektorid ja isetegevuslased-kunstnikud. Loomulikult on Abramtsevo klubil tunduvalt kergem teostada tervet rida üritusi külastajaga tehtava töö alal kui mistahes teisel klubil, kellel puudub aktiiv.

Töö külastajaga nõuab, et klubi aktiivi hulgas oleksid pedagoogid ja lektorid, kes on võimelised läbi viima ettekandeid ja vestlusi autori loomingust, tema näidendist ja selles kujutatud sündmustest; kunstnikud, kes oskavad kujundada etenduse juurde kuuluvat näitust ja seinalehte; ftoharrastajad, kes võivad pildistada üksikuid momente proovidest ja stseene etendusest.

LÕPPSÕNA.

Külastajaga tehtav töö koosneb reast üksteisega mitte sarnanevaist, väliselt justkui erisugustest osadest. Siia kuulub nii konverentside korraldamine, kui ka korra eest hoolitsemine saalis, püüde sissejuhatava sõnavõtu või näituse abil paremini lahti mõtestada etenduse ideed, ja palju teisi küsimusi.

Kuid mõteldes sügavamalt järele iga osa sisu üle, me näeme, et nad kõik on suunatud ühisele eesmärgile — tagada näidendi kõige õigem ideeline ja kunstiline mõjulepääsevus, luua külastajale etenduse jälgimiseks kõige soodsamad tingimused.

Külastajaga tehtav töö peab soodustama meie maa klubiliste asutuste, kogu meie kunstilise isetegevuse ees seisva austava ülesande lahendamist — aidata kunstivahenditega kaasa töötajate kommunistlikule kasvatusel, abistada meie rahvast tema ajaloolises võitluses kommunismi võidu eest.

Klubitöötajate ja näiteringlaste tähelepanelik suhtumine külastaja sõnasse, etenduse kriitilisse hinnangusse ja etenduse läbiviimise kultuurisse, oskus kriitikat arvestada, sellest õpetust võtta — see kõik suunab külastajaga tehtava töö õigele teele.

Klubitöötajate, isetegevuslike näiteringide juhtide ja liikmete kohuseks on organiseerida ja läbi viia külastajaga tehtavat tööd nii, et võita meie suurepärase nõukogude klubikülastaja tänu.

SISUKORD

	Lk.
Sissejuhatus	3
Etenduste külastajatega tehtava töö ülesanded	5
Näiteringi töö kriitiline hinnang	9
Ajakirjandus	14
Sõnavõttud ja esinemised raadios	15
Sissejuhatav sõnavõtt etenduse eel	16
Vastused külastajate küsimustele	18
Ettekanded, loengud ja vestlused	19
Etenduse juurde kuuluv näitus	20
Kuulutused ja eeskavad	23
Etendused ja klubilise asutuse ruumikultuur	29
Külalisetendused	34
Külastajatega tehtava töö planeerimine	37
Lõppsõna	39

22

Tasuta.

A-19654

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00358481 2